

Jméno:

Třída:

Jaký je příběh za vznikem tohoto rčení?

Jaký je příběh za vznikem tohoto rčení?

Co toto rčení znamená?

Co toto rčení znamená?

Jaký je příběh za vznikem tohoto rčení?

Jaký je příběh za vznikem tohoto rčení?

Co toto rčení znamená?

Co toto rčení znamená?

Jaký je příběh za vznikem tohoto rčení?

Co toto rčení znamená?

Použij všechna rčení ve větě či souvětí tak, aby byl jasný jejich význam.

Kámen úrazu

Kámen úrazu je nepříjemná věc, která komplikuje nebo znemožňuje to, co chceme udělat. Kamenem úrazu ale může být i člověk, který třeba rozvrací kolektiv. Anebo předmět ve škole, který nám nejde a kazí vysvědčení.

Tak jako mnoho jiných úsloví i kámen úrazu má původ v bibli. Konkrétně v Novém zákoně, v Prvním listu apoštola Petra. Apoštol Petr tu přirovná-

vá víru ke kameni. Kdo věří, ten se o víru může opřít jako o kámen. Kdo nevěří, nemá víru, stane se pro něj naopak kámen zdrojem úrazů a pádů.

Petrův dopis nejspíš znal jistý soudce z německého městečka Pillkalen. V roce 1822 tu soudil spor dvou příbuzných o veliký kámen, který ležel přesně na hranici jejich pozemků. Nemohli se dohodnout, komu ten balvan patří. A tak soudce rozhodl, že nechá kámen vykopat, aby nepatřil ani jednomu z nich. Kámen pak zapustili před soudní budovu, přesně doprostřed cesty. Tak, aby o něj každý zakopával. Aby ten kámen stojící v cestě každému připomínal, že soudit o malichernosti se nemá. A kdo to dělá, může na to doplatit. Může narazit na kámen úrazu.

„Kamenem úrazu“ rozumíme potíže. Když chceme něco označit za původ neúspěchu a zdroj nesnází, kterým se snažíme vyhnout.

Labutí píseň

Zpívá vůbec labuť? Na našich rybnících a řekách je labutí hodně, ale většinou spíše hýkají, o zpěvu se asi moc mluvit nedá. Jsou to pravděpodobně spíše výstražné, nebo naopak vábivé zvuky. A přesto se jeden druh labutí jmenuje labuť zpěvná. Žije převážně v Americe a také na Islandu, u nás jen vzácně. Její hýkání při letu dokáže prý být tak harmonické, že se skutečně

podobá zpěvu. Je to jakési troubení připomínající zvuk pozounu. Slavný Bréhmvův zoologický slovník uvádí, že labuť před svou smrtí vydává zvuky podobné zpěvu. Ale málokdo asi skutečně slyšel labutí zpěv, když labuť umírá.

Přesto už od antiky, od řeckých dramatiků a básníků známe přirovnání, že když je něco naposledy, je to jako labutí píseň. Víme, že labutě žijí celý život v jednom páru, a když jeden z toho páru zmizí, druhá labuť viditelně truchlí a je smutná. A možná u toho vydává i zvuky, volání. Třeba pláče.

A tak se labutí píseň dostala do rčení. To, co končí, co mizí a odchází, je jako labutí píseň.

Rčení „labutí píseň“ znamená, že je něco naposledy, že něco končí a už to nebude jako dřív. Používá se nejčastěji v umění nebo politice, ale i ve sportu.

Chytat lelky

Lelek je pták. Žije skoro po celém světě, má rád jehličnaté lesy a živí se hmyzem. Je veliký asi jako kos. Je nenápadný, skoro neviditelný, protože loví v noci a přes den se ukrývá. Pokud byste na lelka přece jenom narazili přes den a nevyplašili ho, určitě by se svým širokým zobáčkem zastrčeným pod křídlo spal.

A jak se dostal do rčení? Překvapivě ne tím, že přes den nic nedělá a spí.

V dřívějších dobách se u nás ptáci loví docela běžně. Také tak, že se na strom zavěsila dřevěná destička pomazaná lepidlem, dřív se říkalo lepem. A přidalo se zrní. Když potom pták sednul na destičku, aby zrní sezobal, většinou už nevzlétl, přilepila se mu křídla.

Odtud také pochází rčení, když řeknete, že „někdo někomu jinému sedl na lep“. Nechal se prostě nachytat, napálit, podvést.

Ale zpátky k lelkoví. Protože lelek loví v noci a loví hmyz, naše destička s lepidlem a zrním ho nezajímá. Takže ptáčník, který se přes den vydal chytat lelky s pomocí pomazané destičky, jen ztrácel čas. Dělal marnou a zbytečnou práci. Vlastně nedělal nic. Jen lelkoval.

„Chytat lelky, lelkovat“ znamená nedělat nic užitečného a marnit čas. Potloukat se od ničeho k ničemu, nic nevytvářet a zabývat se nepotřebnými věcmi.

Řádit jako černá ruka

Černá ruka byla tajná srbská nacionalistická organizace. Vznikla v roce 1901 a založil ji voják a šéf srbské tajné služby Dragustin Dmitrijevič. Ale znám byl také jako plukovník Apis nebo Včela.

V roce 1911 se Černá ruka spojila s jinou nacionalistickou skupinou a vznikla nová organizace se zastrašujícím názvem Sjednocení, nebo smrt.

A zastrašující byly také cíle Černé ruky. Její členové toužili po vzniku velkého nezávislého Srbska. Chtěli sjednotit všechny jižní Slovy na Balkáně a vytvořit mocný slovanský stát, samozřejmě v čele se Srby.

Černá ruka byla vlastně teroristickou organizací. Zavraždili srbského krále Alexandra i jeho ženu Dragu a plánovali i atentát na rakouského císaře Františka Josefa. Jako trest za připojení Bosny a Hercegoviny k Rakousku-Uhersku. Tenhle plán jim ale nevyšel.

Podařilo se jim ale později zavraždit následníka císařského trůnu Františka Ferdinanda D'Este. Stalo se to v Sarajevu a vrahem byl Gavrilo Princip. On sám sice členem Černé ruky nebyl, ale jejich cíle ho inspirovaly k zavraždění následníka. Sarajevský atentát rozpoutal první světovou válku. Černá ruka opravdu řádila.

Dragustin Dmitrijevič byl nakonec zatčen a pro velezradu v roce 1917 popraven. Černá ruka s jeho smrtí zanikla.

Za svoje poměrně krátké působení ale napáchala hodně zla. Zůstala za ní krvavá stopa plná násilí. Šel z ní strach.

A pro bezohledné prosazování vlastních cílů a odmítání jakýchkoliv dohod, pro své zákeřné činy se Černá ruka dostala až do úsluví.

Rčení se ujalo i proto, že sama černá barva evokuje smutek a tragédii. Vždyť v novinách je černá kronika, používáme výraz černá ovce rodiny nebo můžeme mít černé svědomí.

Rčení „řádit jako černá ruka“ navozuje bezohledné, sobecké jednání, které ostatním působí škodu nebo vyvolává strach.
Je to jednání proti pravidlům.

Damoklův meč

Na Sicílii vládl kdysi jeden krutý vladař Dionýsios. Kdo se mu postavil, toho zničil. Stal se nesmírně bohatým a velmi obávaným králem. A neustále se strachoval o svůj život. Jeden z jeho dvořanů, Damoklés, jednou pronesl řeč, ve které se chtěl svému vládci zavděčit. „Jak musíš být ve svém bohatství šťastný a jak je tvůj život nádherný!“ pochleboval mu. „Chceš vyzkoušet můj život?“ zeptal se podrážděně Dionýsios. Damoklés kývnul. Zavedli ho tedy do královského paláce. Vystlali lůžko nejjemnějšími látkami, pil nejlepší víno ze zlatého poháru, jedl vybrané pochoutky. Damoklés si užíval a ve vladařově životě neviděl nic špatného do té chvíle, než nechal král náhle spustit nad Damoklovu hlavu ostrý meč. Damoklés se lekl. Ostré zbraně se bál. Z lahůdek, vína a pohodlí neměl najednou nic.

„Tak jak myslíš, že se asi žije vládci, který se ve dne v noci musí bát o svůj život?“ ptal se trpce a vyčítavě Dionýsios.

Nevíme, zda Damoklés zkoušku mečem přežil. Ale nám zůstalo úsloví o nebezpečí visícím nad námi.

Když nad někým visí „Damoklův meč“, vznáší se nad ním nebezpečí, které si zpravidla sám způsobil nebo je ohrožena jeho jistota.